

Elektron ta'lim resurslari

1. [www. Ziyo. net.](http://www.Ziyo.net)
2. [http: //www//uralrifi/ru.](http://www//uralrifi.ru)
3. [:www.fpdu.uz.](http://www.fpdu.uz)
4. [www.pedagog.uz.](http://www.pedagog.uz)
5. [www.edu.uz.](http://www.edu.uz)
6. fpdu-INTTRAN

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TAYLIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

SIREQWJATHM SHAKLI

5111100-MUSIQATAYLIM YO'NALISHI

BITIRUVCHI TALABALARI UCHUN

MUTAXASSISLIK FANLARIDAN

YAKUNIY DAVLAT ATTESTASIYASI

DASTURI

- 2.11 - Vokal va zamonaviy musiqqa;
- 3.01 - Musiqqa nazariyasi;
- 3.02 - Dirjorlik;
- 3.05 - Cholg'u ijrochiligi va ansambli.

Buxoro – 2024

ANNOTATSIYA

5111100-Musiqqa ta'limi yo'nalishi bo'yicha bakalavrlar tayyorlovchi oliy ta'limning o'quv reja va fan dasturi asosida amalga oshirildi. Fan dasturining nazariy va amaliy mashg'ulklarini to'liq o'zlashtirgan, yakuniy davlat attestatsiyasidan muvaffaqiyatli o'tgan shaxsga "bakalavr" malaka (darajasi) hamda oliy ma'lumot to'g'risidagi davlat namunasidagi rasmiy xujjat (lar) berildi.

Bakalavr yakuniy davlat attestatsiyasi doirasida o'quv rejadagi 2.11-vokal va zamonaviy musiqqa: 3.01 - musiqqa nazariyasi; 3.02- dirjyorlik; 3.05-cholg'u ijrochiligi va ansambli faollari mazmunini qamrab olgan mavzulardan yakuniy davlat attestatsiyasi imtihonini topshiradi.

Dastur Buxoro davlat universitetida ishlab chiqilgan.

Tuzuvchilar:

Musiqqa ijrochiligi va madaniyat kafedrasi
amordin professori(DSc):

T.I.Rajabov

Musiqqa ijrochiligi va madaniyat kafedrasi
professori v.a.b, p.f.n.:

B.I.Mustafoyev

Taqrizchilar:

Musiqqa ijrochiligi va madaniyat
kafedrasi dotsenti:

O.I.Karimov

Buxoro davlat pedagogika instituti "Musiqqa va
tasviriy san'at" kafedrasi katta o'qituvchisi:

I.A.Qo'shayev

Buxoro davlat universiteti Kengashining 2024yil ___ - yanvardagi ___-sonli
yig'ilish qaroriga muvofiq tasdiqlangan.

KIRISH

Mazkur dastur Musiqqa ta'limi yo'nalishi sirtqi bo'lim bitiruvchilarining ta'lim olish mobaynida mutaxassislik va ixtisoslik fanlarini o'qib o'zlashtirganlik darajasini aniqlash uchun o'tkaziladigan Yakuniy Davlat attestatsiyasi sinovlari bo'yicha ishlab chiqilgan.

2023-2024 o'quv yili yakunida bitiruvchilardan O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2018-yil 25-avgustdagi 744-son bilan tasdiqlangan namunaviy o'quv rejadagi belgilangan umumkasbiy va ixtisoslik fanlardan o'tkaziladi.

1. Vokal va zamonaviy musiqa

1-mavzu. Musiqa madaniyati va uning hayotdagi o'rni

O'zbekistonda musiqa madaniyatini shakllanishi jarayonlari, musiqada yangicha uslub, musiqa madaniyatini rivojida milliy cholg'ular o'rni va ahamiyatini, tarixiy taraqqiyot davomida xalq mumtoz musiqasi, an'anaviy kasbiy musiqa, xalq bastakorlik yo'llari, shuningdek, folklor musiqiy merosi singari shaklan va usluban bir-biriga yaqin ijrochilik ko'rinishlari hamda ushbu musiqiy merosni bugungi madaniyatimizning bir bo'lagi sifatida namoyon bo'lishi.

2-mavzu. O'zbek musiqa madaniyati namoyandalari

Komil Xorazmiy, Ora Jaloliddin Nazirov, Xoji Abdulaziz Abdurasulov, Mulla Tychi Toshmuhamedov, Madali Xo'fiz Raxmatillo o'g'li, Usta Olim Komilov, Domla Halim Ibodov, Muhiddin Qori Yoqubov, To'xtasin Jalilov, Yunus Rajabiy, Jo'raxon Sultonov, Mamurjon Uzoqov, Tamaraxonim, Muxtor Ashrafy, Halima Nosirova, Mural Burxonov, Komiljon Olaniyozov, Fattohxon Mamadaliev, Mamiyoz Yusupov, Tavakkal Qodirov hayot yo'li va ijodiy faoliyati.

Vokal pedagogikasi fanning ta'lim sistemasi va mohiyati. Tahlim berishda asla-sekinlik printsiplari ahamiyat qilish. Vokal texnik rivojlanishda musiqiy va badiiylik birligini printsiplari va uning tarbiyadagi mohiyati. Har bir talabaga individual yondoshish printsiplari. Mukammallikka xamisha intilish printsiplari.

3-mavzu. Vokal va zamonaviy musiqa fanning maqsad va vazifalari

Fanni o'qitishning maqsad va vazifalari, qo'shiq – ayrim tushunchasi va uning inson hayotidagi o'rni, o'zbek xalq qo'shiq ijrochiligi hamda xonandalik ijrochiligi tarixi, vokal va zamonaviy musiqa xonandaligi to'g'risidagi asosiy tushunchalar, ovoz hosil qilish va uning turlarini, xonandalik nafasi, artikulyatsiya, intonatsiya va dinamik belgilari.

4-mavzu. XX asr musiqa san'ati rivojining ba'zi xususiyatlari

Zamonaviy san'at shakllanishining ijtimoiy tarixiy jarayonlari, san'at - yangi muammolarini o'rganishning estetik-madaniyatshunoslik yo'nalishi, musiqiy janr va usulning hosil bo'lish tamoyillari, XX asr san'atida xudud kontsepsiyasi, mavzuviylikni tashkil etish.

5-mavzu. Xonandalik asoslari

Xonandalik san'ati mahorati, ovoz imkoniyatlari, uning gigiyenasi va talqini bilan bog'liq qonuniyatlari, matn va talaffuz masalalari, so'z va ohang, badihago'ylik, ijrochilik, xoffizlik, o'zbek an'anaviy xonandalik san'ati amaliyotida ko'p ovozlilik turlari va uning o'ziga xos xususiyati.

6-mavzu. Vokal va zamonaviy musiqada ovoz tarbiyasi

Xonandaning ovoz tuzishi tavsifi, erkaklar ovozi registrlari, ayollar ovozi registrlari, ko'krak va bosh rezonatorlari, ovoz tayanchi, kuylayotganda lab, til va yumshoq tanglay ish faoliyati, xonandaning nutqi, ovoz tarbiyalashning fonetik uslubi, xonandaning hayot tarzini.

7-mavzu. Vokal musiqa pedagogikasining asosiy tamoyillari va uslublari

Ta'limga ketma - ketlik va uzluksizlik tamoyili, vokal pedagogikasida uslublar, talaba ovozi qo'yilishida o'qituvchining ta'sir usullari, xonandalik ovozi aniqlash, xonandalik registrlari, ataka turlari, nuq orqali tushuntirish, so'z ahamiyati - ovoz tuzilishi haqida tushuncha, ashlula ayrtishda kuzatuvli o'zaro hamkorlikni tushuntirish, ovoz va muskullarni his etish.

8-mavzu. Vokal asarlari va mashqlarini ijro etish yuzasidan metodik tavsiyalar

Kuylash va uning xususiyatlari, kuylashni boshlash (xirgoyi), registrlarni silliqlash, artikulyatsiya, diktsiya, ovoz harakatchanligini rivojlantirish.

9-mavzu. Vokal va zamonaviy musiqa asarlari tahlili

Musiqa asarlar tahlili, musiqada janr va uslub tushunchasi, kuy - ohang, metr va ritm, musiqa san'ati estetika (umumiy qoidalar), psixologiya (emosional xarakterlari), falsafa (mavzularning ziddiyatligi), musiqada tarixiy faktlar (kuy, ritm, gammoniya), ovozlarning past-balandligini o'zaro bog'liqligi.

2-Modul. Amaliy mashg'ulotlar mazmuni

10-mavzu. Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish yo'llari

Xonandalik ovozi belgilovchi sifatlar, ovozlarni klassifikatsiyasi, ovozlarni tembr va balandligiga ko'ra tasniflanishi, ovoz paydo qilish organlarining tuzilishi, ayollar ovozi, erkaklar ovozi, bolalar ovozi turlari.

11-mavzu. Nafas organlari anatomiyasi

So'zlash va kuylash xossalari, nafas olish turlari, ovoz xujumi tovush hosil qilish nazariyasi, ovoz a'zolarining tuzilishi va ularni to'g'ri tarbiyalash xususiyatlari.

12-mavzu. Kuylash uslubiyoti pedagogikasi

Kuylash uslubiyoti, xonandaning eshitish qobiliyatini tarbiyalash va rivojlantirish, psixologiya - inson sub'ektiv dunyosi haqidagi fan sifatida, ovoz apparatining kuylash vaqtidagi ish faoliyati, gavdani tik tutish, musiqa asarini ijro etishda ovoz dinamikasidan to'g'ri foydalanish, jummalarni badiiy ijro etish, kuylashda ovoz filrovkasi.

13-mavzu. Vokal ijrochiligida ikki qismli shakl

Oddiy ikki qismli shakllar, vokal musiqasida reprizasiz ikki qismli shakl, oddiy uch qismli shakl, dinamikatsiyalash va uning usullari, ikki qismli shakl turkumli asarlar.

14-mavzu. Xonandalik uslubiyoti asoslari

Ovoz apparati akustikasi va ovozi akustik tuzilishi, tovush balandligi, akustikada rezonator, ovoz apparatining kuylash vaqtidagi ish faoliyati, xonandaning ovoz apparati, gavdaning kuylayotganda holati, boshni to'g'ri ushlab, artikulyatsion organlar, troxeiya va bronxlar ish faoliyati, diafragma hosil qilish, kuylashda ovoz dinamikasi

15-mavzu. O'zbek milliy qo'shiqchiligining qadr topish xususiyatlari

Milliy qo'shiqchilikda ovozi yo'lga qo'yish uslubiyoti, vokal mashqlari, xonandalik nafasiga oid amaliy maslahatlar, og'izni yopib kuylash, badiiy matn ustida ishlash, she'rni matn musiqa orqali ifodalab berish.

Adabiyotlar

1. Cathrine Sadolin Complete vocal technique. 2012 www.Completevocalinstitute.com
  2. American popular music: Lari Star & Christopher Waterman. Oxford University Press, Inc. 2007
  3. Qahharov N. V. Vokal asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent. Iqtisod - moliya 2008. 314 b
  4. Umarov M. Estrada va ommaviy tomoshalar tarixi. Darslik. Toshkent. Yangiavlod asari. 2009. 304 b.
  5. Mirzaeva N.A. Xonandalik uslubiyoti asoslari. Ma'ruzalar matni. Toshkent 2008. 48 b.
  6. Omonulaeva D. Estrada xonandaligi. O'quv qo'llanma. Toshkent. 2007. 110 b.
  7. Jalilov M.R. "Qo'shiqlar hestomatiyasi" O'quv qo'llanma. Toshkent: TDP U, 2002y.
  8. Qahharov N.B., Ayubov K. "Vokal san'ati asoslari". O'quv qo'llanma. Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2008 y.
2. Musiqqa Nazariyasi
- 1-mavzu. Musiqiy tizim
Musisa san'ati va uning o'ziga xos xususiyatlari. Musiqaning asosiy ifodali vositalari. Badiiy obraz. Musiqiy tovush va uning xususiyatlari. Musiqiy tizim tovushqatori, yuqori tonlar, tabiiy tovushqator. Oktava.
  - 2-mavzu. Musiqaviy tovushlarning o'zaro munosabatlari va harfiy tizimi
Musiqaviy soz. Temperatsiyalangan soz. Yarim ton va butun ton. Hosila pog'onalar va ularning nomlari. Al'teratsiya. Diapazon. Registr. Tovushlar engamonizmi. Diatonik va xromatik yarim tonlar va butun tonlar
  - 3-mavzu. Nota yo'zuvi, nota cho'zimalari va ularda qo'llaniladigan belgilar
Nota yozuvi, nota cho'zimalari va ularga qo'yiladigan tovushlar cho'zimini uzaytiruvchi qo'shimcha belgilar. Kaltilar. Tovushlarning harfiy tuzilmada ifodalinishi. Pauzalar.
  - 4-mavzu. Ko'p ovozi musiqaning yozilishi, nota yozuvini qisqartiruvchi va dinamik belgilar
Ko'p ovozi musiqaning yozilishi. Dinamik belgilar. Nota yozuvini qisqartirish belgilari
  - 5-mavzu. Ritm va metr
Musiqaviy zarb. Metr. o'lchov. takt. Takt chizig'i. Takt oldi. Oddiy metrlar va o'lchovlar. Oddiy o'lchovli taktlarda cho'zimlarning turkumlanishi. Murakkab metrlar va o'lchovlar. Murakkab o'lchovli taktlarda cho'zimlarning turkumlanishi. Aralash metr va o'lchovlar. Aralash o'lchovli taktlarda cho'zimlarning turkumlanishi. O'zgaruvchan o'lchovlar. Cho'zimlarning asosiy va erkin ravishda bo'yinishi

6-mavzu. Sinkopa. Vokal musiqasida turkumlash. Temp (sur'at)

Sinkopaning ahamiyati. Vokal musiqasida turkumlash. Temp (sur'at)

7-mavzu. Oddiy, diatonik va xromatik intervallar. Intervallarning engarmonik tengligi

Oddiy intervallar va diatonik intervallar. Xromatik intervallar. Intervallarning engarmonik tengligi.

8-mavzu. Intervallarning aylanishi, tarkibli intervallar, konsonans va dissonansintervallar

Intervallar aylanmasi. Tarkibli intervallar. Ohangdosh (konsonans) vanoohangdosh (dissonans). Intervallar

9-mavzu. Lad (major va minor ladi). Tabiiy major gammasi

Lad. Turg'un va noturg'un tovushlar hamda ularning yechilishi. Major va minor ladi. Tabiiy major gammasi

10-mavzu. Tonallik, diezli va bemolli major tonalliklari kvinta davrasi.

Major tonalliklari engarmonizmi

Tonalliklar. Diezli va bemolli major tonalliklari. Kvinta davrasi. Major tonalliklari engarmonizmi. Tabiiy, garmonik, melodik major va minor ladi.

11-mavzu. Tabiiy garmoiik, melodik, major va minor ladi hamda tonalliklarining kvinta davrasi.

Tabiiy major ladi. Garmonik va melodik major. Minor ladi. tabiiy minorgammasi. Garmonik va melodik minor.

12- Paralel tonalliklar minor tonalliklarining kvinta davrasi, nomdosh tonalliklar

Paralel tonalliklar. Minor tonalliklarining kvinta davrasi. Nomdosh tonalliklar

13-mavzu. Akkorlar

Akkord. Akkorlar turlari. Uchtovushlik, unung turlari va aylannalari. Ladning asosiy uchtovushliklari. Septakkord, unung turlari, aylannalari va yechilishlari.

14-mavzu. Tonalliklar pogonadoshligi

Al'teratsiya, xromatizm, og'ishma. Modulyatsiya. Major va minor xromatik gamma.

15-mavzu. Musiqiy sintaksis

Kuy. Kuy harakatlari. Davriya, jumla, kadensiya, kulminatsiya. Transpozitsiya. Melizmlar.

Adabiyotlar

1. Mishael Pilhofer and Holly "Music Theory for dummies" Indiana USA Wiley Publishing Inc. 2007.
2. James Tackett, "Fundamentals of church music Theory" Austin Christian Akappella Musik. Abilene Christian University. 2009.
3. Mark Feezell. "Music Theory Fundamentals" Copyright. 2011 All Rights Reserved. LearnMusie Theory. Net
4. Urmanova L., Trigulova A., Ibrahimganova G. Musiqqa nazariyasi. Toshkent. Nizomiy nomidagi TDP U, 2013.

5. Островский А.Д., Соловьев С.Н. Сольфеджио М., "Музыка", 2013.
6. Азимова О. Гапмои'а. Дарслик. Назарг'у курс. Toshkent, "Qatolol – Kamolot", 2000.
7. Azizov O. Solfedjio (ko'p ovozli). Toshkent, "Musiq", 2007.
8. Ладухин Н.М. Одноголосной сольфеджео. М., "Музыка", 2005.

3. Dirijorlik

1-Mavzu: Dirijorlik qilish malakalarini shakllantirish.

Diqqat nuqtasi, aurfakti (qo'lining harakat va sur'atiga xos ijrochilariga nafas oldirish, ijrochilarga asar xarakterini aniq va ravshan his ettirish, ijrochilarni asar sur'ati tezligiga binoan tayyorlab boshish), ijroni boshlash nuqtasi (ijrochilarni asarning oxirigi akkordiga tayyorlash, ijroni uzish), ijroni uzish nuqtasi, zarbli va zarbsiz nuqta.

2-Mavzu: Dirijorlik mahoratini oshirish xususiyatlari.

Dirijorlik fanida qo'l harakatlarini to'g'ri bajarish, ayniqsa dirijorlik imo- ishoralarni tasavvurda hosil qilish va uni tushungan xolda bajarilishini ta'minlash.

Ansamb, orkestr yoki xor jamoasi bilan ishlashda dirijor qo'l va imo-ishora harakatlarini tushunish metodikasini talabalar ongiga singdirish.

3-Mavzu: Murakkab o'lchovda yozilgan asarlarning dirijorlik mahorati.

Murakkab o'lchovlarda yozilgan dirijorlik asarlarini, masalan, 7/8 o'lchovini ikki dirijorlik qilish tartibi va qoidalarini o'rganish metodikasi.

4-Mavzu: Dirijorlik apparatini shakllantirish. Bosh, gavda, qo'l, oyog, yelka, bilak, panja, holat harakatlari.

Bugungi kunda dirijorlardan - musiqqa adabiyoti bo'yicha keng bilim egasi, musiqiy-nazariy bilimga yaxshi tayyorgarlik talab etilishi, tinglash. Dirijorning faol, maqsad sari yetaklovchi erkin bo'lishi shartligi, shuningdek dirijorning psixolog, tarbiyachi va yaxshi tashkilotchilik qobiliyatiga ega bo'lishi: ushbu hislatlar doimiy musiqqa jamoasini boshqarib keladigan dirijorlarga zarurligi.

Dirijorlik san'ati maxsus, sistemali qo'l harakatlarini ishlash asosida paydo bo'ladi. Dirijorlik jarayonida dirijorlik apparati katta ahamiyatga ega, ya'ni dirijorning yuzi, imo-ishorasi, mimikasi, bosh, gavda, qo'llar, yuvelka, oyvoqlar holatlaridir.

5-Mavzu: Oddiy dirijorlik o'lchovlari; (2/4;3/4;4/4.)

Dirijorlik chizmasi bo'ylab o'ng qo'lining harakati, to'rt asosiy yo'nalishni: pastga, chappa (tanega), o'ngga (tanadan), yuqoriga o'z ichiga oladi. Bu harakatlar musiqaning muhim belgisini aks ettirib, kuchi va kuchsiz hissalarining ketma-ketligini ko'rsatadi. Birinchi – takting eng kuchli hissasi qo'lining pastga qarab harakatlanishi bilan ifodalansa, so'ngsi – eng kuchsiz hissasi qo'lining yuqoriga harakatlanishida ko'rinadi. Oraliq hissalar esa o'zining o'lchoviga qarab takt uzunligi bo'ylab taqsimlanishi.

6-Mavzu: Dirijorlikning asosiy elementlari "diqqat", "nafas", "aufakti-ijroni boshlash", "ijroni tugatish"(uzish)

Dirijor qo'llarining diqqat nuqtasidan yuqori tomon ko'tarishi, yani aurfakti ijrochilar uchun nafas olish jarayoni xisoblanishi, qo'llarning quyyiga tushib bir nuqtaga kelib qo'nishi ijroning boshlanishidan darak berishi va mana shu nuqta ijro nuqtasi deyilishi. Bu holda qo'lining tirsak va bilakni birlashtiruvchi bo'g'imni bel balandligida bo'lib, panja va bilak qismlari yerga qaratilgan bo'ladi va harakatning davomi ayran shu nuqtadan boshlanishi.

7-Mavzu: Dirijorlik harakatlarning asosiy tamoyillari; erkinlik, sxema aniqligi, tejamliligi, qiyofaning ifodaliligi. turri nuanslarda dirijorlik qilish.

Qo'llariga qo'yiladigan asosiy talab - ularning to'la erkinligi. Erkinlik dirijorga musiqani oson ifoda etish imkoniyati.

Dirijorning bosh holati xor jamoasiga qaratilgan bo'lishi. Xor va orkestr jamoasining a'zolariga aniq, ravshan qaratilgan holda. Yuz ifodasining ifodaliligi katta ahamiyatga ega. Agar dirijorning mimika va nigohlari ifodali dirijorlik harakatlarga mos kelmasa, hech qaysi qo'l o'zining tezlik harakatini ko'rsata olmasligi. Bunda yuz ifodasida salbiy va yoqimsiz holatni ko'rsatishi.

8-Mavzu: Chap va o'ng qo'l vazifalari.

Musiqada berilgan biror aniq holatga ko'ra, o'ng va chap qo'l harakatlari o'z vazifalarini almashtirishi mumkin. Ya'ni, chap qo'l aniq harakatlari bilan ansambli ijrosini ushlab tursa, o'ng qo'l ifodali harakatlari bilan ijrochilarni ruhlanitirishi. Musiqada berilgan biror aniq holatga ko'ra, o'ng va chap qo'l harakatlari o'z vazifalarini almashtirishi mumkinligi. Ya'ni, chap qo'l aniq harakatlari bilan ansambli ijrosini ushlab tursa, o'ng qo'l ifodali harakatlari bilan ijrochilarni ruhlanitirishi.

O'ng va chap qo'l o'trasidagi asosiy farq shundaki, taktni belgilashni o'ng qo'l bajaradi, qolgan vazifalarni esa o'ng va chap qo'l birga bajarmog'i kerakligi.

9-Mavzu: Dirijorlik harakatlardagi kamchiliklarni tuzatish, ustida ishlash.

Dirijorlikda u erkin qo'lni «kuylovchi» harakati bilan bajarilishi. Egiluvchan qo'lining «kuylovchi» harakatlari avvalo musiqaning silkinishsiz, to'xtashlar va boshqa o'zgarishsiz bir tekis maromi bilan izohlanishi.

Dirijorlikda shirixlarni, o'zining ijro imkoniyatlari va xususiyatlaridan kelib chiqqan holda amalga oshirilishi va asarning xarakteri, tembr ranglarini ochib berishi. Asosiy chizgilar legato, non legato, stakkato, markatolar. Legatoni qo'lining silliq harakati bilan ko'rsatishi kerakligi, (F) fortega qo'lining quvvat to'planishi.

«prujinaga» aylanadi: (P) piano dinamikasidagi legato yumshoq, silliq, qo'l harakati bilan bajarilishi. Legato, silliq o'zaro bog'langan harakatlarni nuqtaga maynilik bilan tegish orqali ko'rsatishni talab qilishi.

Adabiyotlar

1. Mishael Pihlofer and Holly Day "Music Theory for dummies" Indiana USA 2007. Wiley Publishing Inc.
2. James Tackett. "Fundamentals of church music Theory" Austin Christian Akarrella Musik. Abilene Christian University – 2009
3. К.Мамиров. "Кушиклар, хор асарлари". Ўқув кўрланна. Тошкент. 2006 й.
4. Д.И.Уколова "Дирижирование". Москва. 2003 год.
5. Б.А.Самарин "Хоровое пение и хоровая аранжировка". Учебное пособие. Москва. 2002 г.
6. Г. Шарипова "Музыка ва уни ўқитиш методикаси" Тошкент 2006 йил

4. Cholg' u ijrochiligi va ansambli

1-тавзу. Cholg' u ijrochiligi rivojlanish davrlari

Markaziy Osiyoda ijrochilik san'atining paydo bo'lgan davridan to XIX asrning 60-yillarigacha taraqqiyoti. Xalq cholg'ularini uzoq o'tmishda paydo bo'lganligi, Musiqachilikda dastlab imta zarbli cholg'ular, damli cholg'ular, so'ngra torli- mizrobli va torli-kamoni musiqacha cholg'ulari paydo bo'lganligi hamda tarixiy man'balari.

2-тавзу. O'zbek xalq kuyilari

"O'zgancha", "Qashqarcha", "Do'loncha", "Farg'onacha", "Norim – norim", "Rohat", "Saboh", "Dutor bayoti" va shu murakkablik darajasidagi boshqa asarlar.

3-тавзу. Fortepiano jo'rtligida ijro etiladigan asarlar

1. O. Qosimov "Dutorim", Akbarov "Alla", P. Holiqov "Rags", M. Mirzaev "Shodlik", "Yangi tanovar", K. Komilov "Hayolimda", R. Turunov "Shahlo", F. Alimov "Lirik vals", H. H. Niyoziy "Sayyora", G. Qodirov "Rags", A. Muhamedov qayta ishlagan "Dutor bayoti", B. Aliyev "Sho'hi pari", N. Hasanov "Gilos"

4-тавзу. Chet el kompozitorlari

M. Ogin'skiy "Polonez", P. Chaykovskiy "Neopoliifanskaya pesnya", M. Glinka "Polka", U. Gadjiybekov "Qo'shiq va rags", I. Brams "Yengertcha rags" №5, M. Bolakirov - Polka. Qashqar rubobi sozining ijroviy imkoniyatlari haqida tobora chiquqroq tasavvurga ega bo'lib borish. Tanqidi ijrochilarni o'ziga hos ijro uslublari. Mahorat sirlarini o'zlashtirib borish; notaga qarab chalish malakasini rivojlantirish, birinchi kursga nisbatan ijro jihatidan birinchi muraqab bo'lgan texnik va bezakli mashqlar. Gamma va etyudlarni chalish, fortepiano jo'rtligida jo'rsozlik va jo'rnavozlik malakalarini o'zlashtirish.

O'zbek xalq musiqasi namunalari ijro etishda maqsadga muvofiq aplikatura tanlash va ijro etish bezaklarini qo'llay bilish malakasini rivojlantirib borish, ifodali ijro tajribasini egallab borish. O'rganilayotgan asarlarni mutsagil tahlil qilish, asar xarakteriga mos tushadigan ijro uslublarini mutsagil tanlash va ijro etish mahoratini rivojlantirib borish.

5-тавзу. O'zbek xalq kuyilari

"Gulbahor", "Tanovar", "Aliqambar", "Oromjon", "Sharob", "Nasri segho", "Dilhiroj", "Hozarn lazgisi", "Rajabiy", "Samo Dugoh", "Mirzadavlat", "Beksulton" va boshqalar.

6-тавзу. Fortepiano jo'rtligida ijro etiladigan asarlar

Q. Mamirov "Yoshlik taronasi", F. Alimov "Rags", Sh. Sayfiddinov «Fashi bahor», D. Zokirov «Ko'tmadim», V. Gienko qayta ishlagan «Nayrez» va boshqalar.

7-тавзу. Chet el kompozitorlari

S. Rahmatimov "Italyancha polka", I. Brams "Yengertcha rags" №2, F. Amirov "Aslan qo'shig'i", M. Glinka "Ivan Susani", operasidan "Rags", F. Schubert "Serenada", U. Gadjiybekov "Ko'rog'li" operasidan "Rags" va boshqalar.

Bilim va malakalarni takomillashtirish qashqar rubobida badiiy ijro uchun zarur bo'lgan shtrixlar tizimi o'zlashtirish (yakka zarb, qo'sh zarb, teskari zarb, ufor zarb, tremolo) hamda o'zbek an'anaviy musiqada mavjud ornamentlar (sayqalarni forslag, nahshlag, mardent, trel kabilar) ijro etish texnikasini egallash.

Nota bilan chalish, fortepiano jo'rtligida ijro etish malakalarini o'tsira borish, kompozitorlarning murakkab asarlarini chalish, mahoratini singdib borish. Ijro imkoniyatidan kelib chiqqan holda va o'z mahoratini o'tsirishtirish maqsadida ijro uchun mutsagil asarlar tanlash, mos ijro uslublarini topish va o'rganilayotgan asarlarni har tomonlama tahlil qilish, o'quvini rivojlantirib borish.

8-тавзу. Fortepiano jo'rtligida ijro etiladigan asarlar

F. Nazarov "Qo'shiq va rags", H. Rahimov "Navro'z", A. Muhamedov qayta ishlagan "Rohat", F. Vasilev va E. Shukrullaev qayta ishlagan "Uyg'urcha qo'shiq va rags", S. Rutsanov "Eskerani", D. Zokirov qayta ishlagan "Tanovo" va boshqalar.

Qashqar rubobida ijro etishning texnik va bezakli ijro etish malakalarini ommatib borish, nota yozish, kuy va qo'shiqlarni rubobga moslash va turli tonliklarga ag'dara bilish malakasini egallash:

- davlat attestatsiyasi talablari darajasidagi ijro jihatidan murakkab asarlarni, xalq kuyilarini mahorat bilan chalish texnikasini egallash; maktab darsuriga kiritilgan barcha qo'shiqlarga jo'rnavozlik qilish, tinglash uchun berilgan asarlarni to'laqonli ijro etish malakasini egallash;

- maktabda sinfdan tashqari musiqiy mashg'ulotlar jarayonida rubobchilar ansambli, duet, trio, kvartet jo'rovozliklarini tashkili etish tajribasini egallash; o'z uzsida mutsagil ishlash, asarlar tanlash, mutsagil o'rganish, notaga qarab ravon ijro etish va har bir asarni badiiy va hushohang ijro etish malakasini shakllantirish.

9-тавзу. O'zbek xalq kuyilari

"Cho'li Iroq", "Munjo'ot", "Garduni Dugoh", "Mushkiloti Dugoh", "Hatifi Segoh", "Toshkent Uforisi", "Bozurgoni", "Tasniifi Dugoh", "Soy'ay" va boshqalar.

10-mavzu. Fortepiano jo'rigida ifro etiladigan asarlar

J. Saitonov "Raqqosasiyan", R. Ne'matov "Xumor", M. Bo'fayev "Poema", S. Haytboev "Rubob taronasi", B. Grienko "Badabshon raqsi", Narimanidze "Davlati" va boshqalar.
Talbalar yil davomida chalish texnikasiga oid materiallar dutor chalishning umumiy qoidalarini, shuningdek, tovush hosil qilish uchun yozilgan maxsus mashqlarni bajarish hamda qo'chirilmalarni mashq qilish. Talbalar 6-8 ta badiiy asar va 1-3 sinf uchun mo'ljallangan maktab qo'shiqlarini o'zlashtirishlari talab etiladi.

Adabiyotlar

- 1 Michael Pilhofer and Holly Day "Music Theory for dummies" Indiana USA 2007. Wiley Publishing Inc.
  - 2 James Tackett. "Fundamentals of church music Theory" Austin Christian Akappella Musik. Abilene Christian University. 2009.
  - 3 Barbara Kreader, Fred Kern, Phailip Keveren, Mona Rejino. Piano Lessons Book 2001
  - 4 Sh. N. Rahimov Cholg'u ijrochiligi (dutor misolidan) Elektron darslik. T., 2011
  - 5 Sh. N. Rahimov, M. A. Hixonov, Sh. S. Yusupov. Cholg'u ijrochiligi. (rubob misolidan) Elektron darslik. T., 2015
  - 6 M. A. Hixonov. Cholg'u ijrochiligi. "Mehnat nashriyoti", T., 2010.
  - 7 X. Nurmamatov-Qashqar rubobi. Toshkent. O'qituvchi nashriyoti. 2003.
  - 8 Sh. Ravimov Dutor. Toshkent. G. Gulom nashriyoti. 2005.
  - 9 Sh. N. Rahimov. Dutor. Darslik. "Musiqqa nashriyoti", T., 2010.
- (qoniqsiz) baho bilan baholandi.

Yakuniy Davlat attestatsiya sinovida bitiruvchi talabalar uchun xar bir mutaxassislik fanidan 1 donadan jami 4 ta savoldan iborat bilet taqdim etilib:

- 1-savolga bitiruvchi mezon asosida to'la javob yozganda, maksimal-25 ball;
  - 2-savolga bitiruvchi mezon asosida to'la javob yozganda, maksimal-25 ball;
  - 3-savolga bitiruvchi mezon asosida to'la javob yozganda, maksimal-25 ball;
  - 4-savolga bitiruvchi mezon asosida to'la javob yozganda, maksimal-25 ball.
- Jami: 100 ballikda bilimi aniqlanib, Nizomning 1-jadvaliga muvofiq bitiruvchining baxosi qo'yiladi.**

BAHOLASH MEZONLARI

Intrositlik fanlaridan bakalavriat yo'nalishlariga yakuniy davlat attestatsiyasini simovi og'zaki hamda amaliy shaklda o'tkaziladi. Har bir variant 4 savoldan iborat. Variantdagi 4 ta savol 5 baho tizimida baholandi.

Har bir savolga javob to'g'ri va to'liq yoritilsa, pedagogika va amaliy ixtiroga doir zamonaviy nazariyalarni bilishi, mustaqil, aniq fikrlar asosida muammolarga ijodiy yondashgan holda yoritilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 5 (besh) baho bilan baholandi.

Savolga to'g'ri javob bersa, ilmiy-amaliy jihatdan asosli mantiqiy yoritilgan bo'lsa, biron bugungi ta'lim va tarbiya jarayoni yangilanishlar amaliyoti bilan bog'lanish bilan noaniqliklarga yo'l quyilgan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 4 (to'rt) baho bilan baholandi.

Savolga asosin to'g'ri javob bersa, biron quyilgan masalaning mohiyatini, mazmunini, natijalari amaliyotlar yuzaki yoritilsa, fikr-mushohada bayonida taqqoslik kuzatilsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 3 (uch) baho bilan baholandi.

Savolga javoblar noto'g'ri bersa, o'quv adabiyotidan so'zma-so'z ko'chirilgan bo'lsa yoki savollarga, umuman, javob bermasa, o'zlashtirish ko'rsatkichi 2 (ikki) baho bilan baholandi.

T.R.	Baho	Bakalavr talabasi
1	5 (besh) 23-25 (ball) Har bir savol uchun	Quyilgan savollar mazmunan aniq yoritilib, berilgan asarlarni to'liq ifrosi va jarayonlarning mazmun-mohiyati to'liq ochib berilgan. Amaliy ijtiro, bastakorlar ijodi, ta'lim va tarbiya sohasidagi ishohotlar tahlili va ularning amaliy samaralarini, natijalari va hayotga tatbiq etilishi bo'yicha mustaqil, ijodiy fikr mavjudligi, javoblarda mantiqiy yaxlitlikka erishilgan va umuman yuksaklar qilingan.
2	4 (to'rt) 18-22 (ball) Har bir savol uchun	Javob to'g'ri yoritilgan, unda siyosiy amaliy bilimlar asosida yoritilgan, ammo ifrolarda chalkashliklarga yo'l qoyilgan. Javobda talabning mustaqil mushohada yuritish qobiliyati seziladi. Ijodiy yondashuv mavjud. Talaba muammolarni tahlil qilish qobiliyatiga ega.

3 (uch)	Savol va javobda, ijroda masalalarning mohiyatini tushuntirgan.
15-17 (ball)	ammo mazmun va natijalar yuzaki yoritilgan.
3	Fikrlar bayonida tarqoqlik ijroda xatolik kuzatiladi.
Har bir savol uchun	Javoblarda mantiqiylik tamoyili buzilgan.
	Tasavvurga ega, lekin tahlili yetarli emas.
2 (ikki)	Savol buyicha aniq tasavvurga ega emas.
(ball)	Umuman javob bermagan.
4	Har bir savol uchun
	Noto'g'ri javob va ma'lumot berilgan.
	O'quv adabiyotidan aynan so'zma-so'z ko'chirilgan

ADABIYOTLAR RO'YXATI

Asosiy adabiyotlar

1. Michael Pilhofer and Holly Day "Music Theory for dummies" Indiana USA 2007. Willey Publishing Ing
2. James Tackett. "Fundamentals of church music Theory" Austin Christian Akappella Musik. Abilene Christian University.2009
3. Q.Ma'minov "Qo'shiqlar, xor asarlari". O'quv qo'llanma. Toshkent 2006 yil.
4. L.I.Uqolova. «Dirjirovanie». Moskva 2003 yil.
5. V.A.Sanarin. «Xorovedenie i xorovaya aranjirovka». Moskva 2007 yil
6. G.Sharipova "Musiq va uni o'qitish metodikasi" Toshkent 2006 yil.
7. Urmanova L., Trigulova A., Ibrahmanova G. Musiq nazariyasi. – Toshkent, Nizomiy nomidagi TDPU, 2013.
8. Ibrohimonova G.A., Yuldoshev U.Yu. Musiq nazariyasi. – Adabiyot uchqunlari. 2018.
9. Mark Feezell. Music Theory Fundamentals. – High-Yield Music heory, vol.1. Copyright © 2011 All Rights Reserved.
10. Michael Pilhofer and Holly Day. "Music Theory for dummies". – Indiana USA 2007 Wiley Publishing Inc.+
11. Ostrovskiy A.L., Solov'ev S.N., SHokin V.P. Sol'fedjio. - M., «Muzzyka», 2013.
12. Laduxin N.M. Odnogolosnoe Sol'fedjio. - M., «Muzzyka», 2005.
13. Dvuxgolosnoe sol'fedjio. Sost. Sposobin I. - M., «Muzzyka», 2009.
14. Ibrohimov O., Yunusov R. Sol'fedjio darsligi. Toshkent, «Musiq», 2004.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollarga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nuqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11
2. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliy janob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent "O'zbekiston" – 2017y.
3. Mirziyoev SH.M. Erkin va faravon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. "O'zbekiston" NMU, 2016y.
4. Mirziyoev SH. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq faravonligining garovi. "O'zbekiston" NMU, 2016 y.
5. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farnoni. 1-ilova: "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi". Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 8 fevral soni va Internet resurs: www.lex.uz.
6. O.Sodiqov. "Xor partiturasini o'qish" G'G'ulom nomidagi nashriyot – matbaa ijodiy uyi. Toshkent 2004 yil.
7. «Musiq ta'lim va ma'naviyat». Toshkent 1998 yil.
8. Q.Azimov «O'zbekiston dirjyorlari». Toshkent 2001 yil Elektron ta'lim resurslari
9. Kurt Redel "Taktischlagen oder Dirgieren". 2002yil.
- 10 Under the direction of mark cedel Athens, Georgia. 2009, USA
11. I. Musin "Texnika dirjirovaniya". L. "Muzika", 1967yil.
12. P.G.Chesnokov "Xor I upravlentye im" posobiye dlya xorovogo dirjirovaniya. M. 1961yil
13. L.Andreva "Metodika prepodavaniya xorovogo dirjirovaniya". M.1969 yil.
14. N.A.Kolesnikova "Osnovi teorii I metodikibucheniya dirjirovaniyu", uchebno – metodicheskoye posobiye. Vladimир .2012yil.
15. M.Maminov, D.Boltaboyev "Dirjorlik" I-qism, Metodik qo'llanma, T.2010yil.
16. J.Shukurov. "Dirjorlik" I-qism Madaniyat instituti va pedagogika universitetlarining xor dirjyorligi bo'yicha o'quv qo'llanma. T. Istiqol nashriyoti, 2006yil.
17. E. Toshmatov "Dirjorlik" Xalq ijodiyoti bakalavriyat ta'lim y o'ralishi talabatlari uchun darslik ,T- 2008yil.
- 18 J.T.Shukurov "Birgalashib kuylaylik" Oliy o'quv yurtlarining xor dirjyorligi kafedrasini o'qituvchi – talabatlari uchun "Bolalar xori bilan ishlashi" sinfi uslubiy o'quv qo'llanmasi